

hervormde kerk, met een oranje bloem getooid, de dienst met het Wilhelmus in, en er zijn aanwijzingen dat, ter ere van de prins, het volkslied hetzij op zaterdag 28, hetzij op maandag 30 juni in menige schoolklas gezongen werd. In Tiel en Putten nam dit soort kleine demonstraties zulk een omvang aan dat deze gemeenten een boete kregen van f 100 000, resp. f 50 000. De burgemeester van Putten werd gearresteerd, evenals zijn ambtgenoot van Alphen aan de Rijn; in die twee plaatsen en in Didam, Dreumel en Hilversum was het tot vechtpartijen gekomen.

Zeker in vergelijking met Anjerdag was Koninginnedag in '40 vrij rustig verlopen. Koninginnedag '41 werd aanzienlijk roeriger. Dat had verschillende oorzaken. De bevolking was meer geprikkeld en eerder tot uitdagend gedrag geneigd dan een jaar tevoren. Dat was al gebleken bij de Engelse V-actie en bij de reacties op de V-actie der Duitsers. Eind augustus deden bovendien wederom opwindende geruchten de ronde: Hitler zou naar Japan gevlucht zijn en Goebbels naar Italië, Goering zou in een krankzinnigen-gesticht zijn opgenomen en de Engelsen en de Russen zouden op het punt staan, samen een vernietigend offensief in te zetten. Die geruchten vonden in het oosten des lands zoveel geloof dat het tot '*regelrechte Völkerwanderungen Neugieriger zu den Grenzübergangsstellen*' kwam¹: men wilde met eigen ogen zien hoe het Naziregime ineenstortte. 'Hoe groot het optimisme van velen is, blijkt', schreef de burgemeester van een der gemeenten in de Achterhoek, 'uit het aantal oranje-strikken door pensioengasten meegenomen om in onze gemeente de bevrijding te vieren.'²

De neiging om op Koninginnedag van vertrouwen te getuigen in de komende bevrijding kreeg weer steun uit Engeland: de *Royal Air Force* die in '40 op die dag een hoeveelheid pakjes sigaretten afgeworpen had, liet nu vijf-en-zeventigduizend pakjes met een half ons thee vallen die in oranje-kleurig papier gewikkeld waren,³ bovendien hier en daar binnen- en buitenbanden voor fietsen. Maar er waren nu ook nieuwe krachten die, juist ter gelegenheid van de een-en-zestigste verjaardag van de vorstin, de publieke

¹ '*Meldungen aus den Niederlanden*', 59 (2 sept. 1941), p. 5. ² J. J. G. Boot: *Burgemeester in bezettingstijd*, p. 82. ³ Binnen de NSB had een slimmerik bedacht dat er geld te verdienen viel als men van Koninginnedag '41 af oranje pakjes met sigaretten ging verkopen die zogenaamd door de *RAF* uitgeworpen waren. Voor dergelijke pakjes werd grif twintig tot dertig gulden betaald. Enkele maanden later onthulde de NSB dat deze, door de propagandaleider Ernst Voorhoeve geleide actie haar ca. f 30 000 opgebracht had. Ze oogstte voor die onthulling de verachting van nagenoeg elk die er kennis van kreeg. Uit het grote aantal verontwaardigde brieven die hij ontving, concludeerde Max Blokzijl 'dat er bij het Nederlandse volk zeer weinig zin voor humor aanwezig is.' (NSB, hoofdkwartier, propaganda-raad: notulen, 26 jan. 1942, p. 3 (NSB, 206)).